

Karreg an Diaoul

Laouig ar MEULER

Pevarzek vloaz e oan pa c'hoarvezas an istor-mañ ganin. Deuet e oan da dremen vakañsoù da di va zud e Koad Tevennok. Bez' ez eo Koad Tevennok ur gêriadenn vihan war ribl ar mor, gant plegoù-mor e-leizh, goudoret brav, ha leun a enezeier bihan strewet amañ hag ahont. Ul lec'h kaer ez eo evit an hañv daoust ma ne vez ket re domm an holl an amzer eno atav. O tremen ehanoù-skol e ti va zud edon eta, un ti bihan war an tevenn, harp en aod. Tomm 'oa an amzer en hañvezh-se, un dev ! Ken ez edo ar gouerien en o biskig¹ o welet o chatal o tizeriañ war o zreid hag o zrevadoù aet kras gant ar sec'hor ruz. N'edo ket kont evel-se gant an douristed deut da bourmen en hor bro, anat deoc'h !

Azalek ar mintin betek ar c'huzh-heol ne raen nemet heoliañ, war an traezh, neuñv war-gorre an dour ha merdein gant ur vagig hed-a-hed an aodoù. Ral ma 'z on bet gwelet er bourk

1 En o biskig- : droug, dipit enno.

e-pad ar miz am eus tremenet er gêr, paneve evit mont da brenañ an dra-mañ-tra-hont pe da welet hemañ-hen. Va zud, daoust dezho da vezañ aet war o leve pell a oa, a gendalc'he da labourat ha da zaremprediñ aketus an aod, gwech o troc'hañ bezhin-du diwar ar c'harrigi² da drempañ³ douar o liorz, gwech all o klask pioka, pe bezhin bihan, ul louzaouenn-vor ma vez graet ur maread a draoù ganti, koulz louzoù ha ludu. Aocherien⁴ 'oant bet a-hed ar wech hag e chomfent.

Reverzhi 'oa d'ar poent-bloaz-se ha disall⁵ bras gant ar mor eta. Fourrañ⁶ a rae eus an eil dervezh d'egile ken a veze dizoloet gantañ reier ha klosennoù dianav da galz a dud hag en ur zont en-dro e save uheloc'h-uhelañ ar gourlen. Reverzhi vras ar c'hantved a oa anezhi er c'hiz ma vez unan bennak bep bloaz koulz lavaret ! Ur mor a dud a veze gwelet en aod bemdez, lod o chifreta, ormela pe granketa, lod all o klask pioka pe bezhin ha lod all c'hoazh o rouzañ hag o c'hoariellat en dour ha war an traezh.

Un dervezh e ris va soñj da vont da neuñv betek un enezenn bell. Dre ma oa diskennet mat ar mor n'edo ket re hir din da vont di. Ha me en dour p'edo an dazre. Brav an amzer ha diroufenn ar mor, heñvel ouzh ur poullad-eoul ! Eoul avat ne oa banne ebet er mor d'ar marevioù-se. N'oa ket deut al listri bras daonet da richetiñ o c'haoc'h du war hon aodoù c'hoazh ! Salv ne vijent ket deut gwech ebet ! Buan a-walc'h ez aen war-raok, diwar-neuñv, netra o viret ouzhin da vont. Ur pennadig goude se e oan en em gavet war an enezenn. N'edo ket gwall-vras anezhi ; a-vec'h ma oa ur guchennig geot berr hag askol

2 Karrigi : kerreg.

3 Trempañ : strujañ.

4 Aocher : du-mañ ez eo an dud hanter-labourerien-douar, hanter-labourerien-aod (pioka ha bezhin).

5 Disall : diskenn a ra kalz ar mor.

6 Fourrañ : mont pelloc'h-pellañ.

dister o poulzañ war he gorre. Reier bras a oa er penn all anezhi. Ha me ha mont betek enno da heoliañ. Souezhet-bras e voen avat p'en em gavis en o c'hichen. Rak eno e-touez ar vein e oa bet savet un tiig-prenn, toet gant leton, hag eñ kuzhet gant pezhiadoù kerreg lakaet en ur bern. Hanter zigor 'oa an nor ha dre an toull e veze gwelet an diabarzh. Ur c'hozh gwele hag un daolig kamm a welis a oa ennañ. Freuzet ar gwele ha traoù war an daol. Neuze e klevis trouz en aod : unan bennak 'oa ahont izeloc'hik o treiñ mein. Ha me kerkent sachañ va skasoù ganin hag en dour adarre etrezek an douar-bras.

Trubuilhet e chomis meur a zervezh da c'houde se gant ar pezh am boa dizoloet war an enezenn, ahont. Edon o paouez kavout ul logenn, gant un den o vevañ enni, me hag a gave din ne oa tamm buhez ebet eno e-kreiz ar mor. Soñjezennoù a bep seurt a zeue war va spered ken ma chomen dihun nozvezhiennoù 'oa. Piv an diaoul a oa eno o chom ? Peseurt den 'oa ha perak e oa aet da guzhat d'ul lec'h ken distrob ? Ouzh va zad e ris un nebeut goulennoù hep diskuilhañ netra dezhañ. E-giz-se eo e teuis da c'houzout penaos e veze graet KARREG AN DIAOUL eus an enezenn-hont. Diouzh doare e oa ur spes pe un tasmant war ar roc'h-se abaoe pell a oa. Marteze zoken a levere an dud ez oa AR BOUDEDEO hag a oa bet paket eno gant al lanv. Kalz a dud a save sonn o blev war o fenn pa veze meneg eus an istorioù-se hag evit doare, pa veze garv ar mor ha foll an avel e veze klevet ur youc'hadenn skrijus o tont eus an tu-se ha gwelet tan ha luc'hed o tarzhañ a-zioc'h an enezenn.

N'on ket spontik na re droet da grediñ kaozioù ar re gozh, met an dro-se avat n'oan ket en va aez. Kavout a rae din zoken em boa gwelet lochenn an tasmant war Garreg an Diaoul. War an echu edo ar reverzhi pe dost. Gwall-vannout⁷ a rae ar mor

7 Gwall-vannout : diskenn nebeutoc'h-nebeutañ, e-pad ar reverzhioù.

bemdez. Marvor 'oa bremañ. N'oan ket gwall galonek ken da vont betek ar Garreg-hont, sur ne oan ket 'vat. Foer a oa en va loeroù zoken. Chom a ris war an douar bras, met c'hoant gouzout am boa, ha ne baden ket gant ar c hoant ! 'Benn ar fin e waskis war va aon ha gant ur vagig ar wech-mañ e skois war-zu an enezenn gevrinus.

Ned is ket betek enni avat ! Fur a-walc'h e voen da lezel ur pennad hent etrezi ha me, kerkaz ma vefe deut henhont da glask kastrilhez ouzhin. Tro an enezenn a ris, eus a bell, o sellet pizh ouzh kement toull ha kement maen. Netra na 'm boa gwelet avat hag edo fri ar vag troet ouzh an douar bras. Ha me dipitet bras o treiñ va fenn ur wech all c'hoazh war-zu an enezenn, ken na welis un dra ; ket ! unan bennak ; ya, unan kozh a-walc'h, tro-kein ur garreg o sellet ouzhin. Ha den ebet ken kerkent. Kaer am boe sellet mat ne welen seurt ebet ken. Steuziet oa. A-walc'h am boa gwelet avat evit reiñ lamm da'm c'halon ha boued d'am spered.

Diwar an dervezh-se e nijas kuit diwar va spered istor an tasmant. Ne oa aze nemet kozh kaozioù sot gouest da spontañ ar vugale hag ar plac'hed-yaouank-kozh. Henhont 'oa un den penn-kil-ha-troad ! Piv 'ta e vije bet ? N'ouzon ket penaos e teuas da soñj din eus planedenn c'hlac'harus Mikael Kerdraoñ. A-raok mont larkoc'h gant va istor e rankan lavaret piv 'oa hennezh, ar C'herdraoñ-se. Bez' oa ur paotr-yaouank-kozh hanter-kant vloaz anezhañ, hag az eas trumm kuit diwar an douar-mañ un nozvezh c'hoañv p'edo « Sant Per ha Sant Paol o c'hoari bouloù war an daol », pemp pe c'hwec'h vloaz 'oa. Den ebet ne ouie petra 'oa deut da vezañ, pe d'ar baradoz pe d'an ifern oa aet da gozhañ pe d'an enezenn ma vez graet Tir na Nog anezhi. Klask bras a oa bet warnañ e-pad meur a sizhunvezh, an archerien ha tud ar vro o furchal kement prad, foenneg pe lanneg, kement poull hañvouezh ha bern teil a oa er c'hontre. An aodoù a voe turiet ivez met roud ebet eus ar

paourkaezh Mikael ne voe kavet. Lod a levere e oa bet lazhet ha plantet don en traezh rak ne oa ket deuet mat gant tud 'oa. Lod all a soñje dezho en doa en em zistrujet rak soñjoù du a zeue gantañ tachadoù⁸. Mont a reas an teodoù en-dro e-pad ur frapad ha gant an amzer o vont e-biou e voe ankounac'haet Mikael gaezh.

Chom a ris-me da dreiñ an istor-se em fenn ha muioc'h-mui e teuen da grediñ e oa Mikael Kerdraoñ an hini am boa damwelet war an enezenn. Penaos 'ta e vije aet da chom ahont hep gouzout da zen ? Na 'm boa ket soñj mat anezhañ ken, daoust ma 'm boa e welet meur a wech o vont hag o tont gant e varc'h-houarn, hag eñ laouen atav. Soñjoù du war e spered, emit-hu ? Ne oa ket anat, diouzh e welet. Met piv oar enkrez un den, nemet e vreur e ve ?

P'edon o leviañ evit an eilvet gwech etrezek ar Garreg-hont n'edon ket diwar aon, diwar guriusted ne lavaran ket, c'hoant din d'ober anaoudegezh gant ar c'hozhiad. En arvar e oan bet chomet e-pad pell amzer. Gwelloc'h 'oa din, a soñjen, reiñ peoc'h dezhañ peogwir en doa dibabet da vevañ en doare-se pell diouzh an dud. Ha koulskoude e oan dedennet gant an enezenn-se e-giz pa vije bet un nerzh kuzh ha didrec'hus o sachañ ac'hanon etrezek enni. Hag un dervezh ne c'hellis ket padout hiroc'h.

Digoumoul oa an oabl, bev an avel hag un tamm houll a oa gant ar mor. P'edon o pellaat diouzh an aod e kave din edon o kuitaat ur bed evit antren e-barzh unan all kalz koshoc'h ha chomet gwerc'h. Ur bed manet naturel hep loustoni ha saotrezh ar bed a-vremañ. A-viskoazh e oan bet troet gant ar vuhez « pell diouzh an trouz hag holl safar ar bed ». Ez-vihan am boa savet un ti-prenn en ur foenneg hag eno e tremenen ar braz eus va amzer o liorzhañ hag o studial an natur en-dro din. Un doare enezenn oa al liorzh-se din ivez. Setu perak

8 Tachadoù : a-wechoù.

marteze e oan dedennet gant buhez souezhus kozhiad Karreg an Diaoul.

Prestik goude-se edon en em gavet. Ul lamm er-maez ha me war-eeun etrezek ar varakenn. Divizet em boa mont frank ha diardoù dezhi, hep klask en em guzhat. Daoust da se e lamme va c'halon en va c'hreiz dre ma tostaen outi. Klask a raen kaout un dremm seder hag ur bale sioul kement ha reiñ da c'houzout eo ur mignon 'oa o tont. War-hed un ugent metrad bennak diouti e chomis a-sav. Fiñv ebet war he zro. Serr an nor ha didrouz pep tra.

— Tud zo ? a c'houlennis.

Respont ebet. Krog 'oan da gaout aon. Marteze 'oa cheñchet ar paotr, aet da ouez abaoe ar geit m'edo eno e-unan. Marteze n'oa ket Mikael Kerdraoñ 'oa eno o chom. Faziet em boa ?

A-benn peder pe bemp munutenn, ar re hirañ em buhez, kredit ac'hanon, e wigouras an nor hag e tigoras goustadik. Dont a reas ar paotr kozh er-maez eus e log. Rous-takenn⁹ 'oa e groc'hen gant an aer-vor. Ur pezhriad barv liv al loued a oa savet dezhañ hag a dape betek e vruched. Doare gouez avat n'en doa ket daoust d'e stumm diskempenn, d'e vlev diskramailh ha d'e zilhad peñseliet... Eno edomp hon-daou, an heol-grilh o parañ warnomp, ha ni o sellet an eil ouzh egile evel daou zen o vont d'en em gannañ. Sec'h 'oa va staoñ ha ne gaven ger ebet da lavaret dezhañ. Pegeit e padas an abadenn-se, piv a gomzas da gentañ, a-benn pegeit e tiroufennas tal ar c'hozhiad hag e paras ur mousc'hoarzh war e vuzelloù, ne oufen lavaret. Alies abaoe an hañvezh-se em eus bet klasket kaout soñj eus an darnig-se eus va buhez. En aner avat, e-giz ma vije bet diverket da vat. Eus ar peurrest avat em eus soñj mat pa grogas Mikael, rak Mikael Kerdraoñ an hini 'oa, da gontañ din e vuhez. Kavout a ra din kevout c'hoazh e vouezh

9 Rous-takenn : rous-teñval.

sioul o vont hag o tont, evel tre ha lanv. Meur a wech e teuis d'e gavout war-lerc'h an deiz-se ha bep tro e tibunas din un tamm eus e droioù war an douar. Bez' e oa bet en amzer e yaouankiz un den gae ha laouen. E kement gouel ha pardon e veze gwelet ha plijadur a veze gantañ. N'oa ket dezhañ¹⁰ evit lakaat an dud da c'hoarzhin pe da zañsal. Re a verc'hed a oa war e dro, n'en doa ket gellet kemeret hini ebet anezho da bried hag e oa chomet e-unan da gozhañ. Ha dre ma koshae e teue c'hwervoni en e galon o welet an dour o vont diwar e batatez.

— Erru ar gozhni, a levere. Ha neuze, gwelet ar vro o tistummañ, o tivalavaat hag o vervel tamm-ha-tamm, hag hi ker bev ha ken yac'h kentoc'h. Droug az ae ennon o welet an dud o sevel tiez war an tevinier, o tiskarañ ar gwez hag ar c'hleuzioù. Ar re yaouank o vont kuit ha tud estren o tont da laerezh hon douaroù diganeomp. Ha neuze spered an dud o cheñch, o klask marmouzañ o amezeien.

Derc'hel a rae gant e gaoz war e bouezig. Tamm droug ebet en e vouezh nag en e zaoulagad. Kerse ha melkoni avat. Kavout a rae din e oamp deut meur a zek vloaz war hor c'hiz. Ne oa nemet mor hag inizi en-dro deomp. A-vec'h ma veze gwelet linenn danav an douar-bras, e-giz ul lizenn zu, a-hont er pellder. Ne veze ket anat an tiez warnañ zoken. Hunvreal a raen gant an amzer-gozh pa zouje Mab-den d'an natur ha n'oa ket klask gounit arc'hant diwarni 'oa.

— Abaoc ur pennad dija e oan gant ar c'hoant da vont kuit diouzh ar bed-se. O ! N'oa ket en em lazhañ am boa soñj ober. Tra 'ga ! Re e plij din ar vuhez. Mont da chom pell diouzh an dud kentoc'h en ul lec'h sioul. Hag un nozvezh c'hoañv ne voen ket evit padout. O pakañ ur banne e oan bet e Kreac'h-an-Avel. Ne oa nemet pennoù trist en-dro din. Pegeit a soñjen e c'hellfen ren ur vuhez e-giz-se c'hoazh, hep pakañ anezho

10 N'oa ket dezhañ : n'oa ket trec'h dezhañ, den ebet par dezhañ.

pe en em reiñ d'ar boeson. Ha ne zistrois ket d'ar gêr ken. Da di ur c'hamaad kozh ez is da c'houlenn gantañ kemeret ur c'hanod kozh en doa. Hag abaoe emañ amañ evel-henn, hañv-c'hoañv, noz ha deiz. Kavout a ran pesked, kranked, ormel, a bep seurt traoù eus ar mor kea da zebriñ. A-wechoù ivez ez an da di va c'hamalad da gerc'hat patatez pe legumaj pe defotajoù pa vez deut an noz. Neuze ez an d'ober un dro betek va zi hag a zo bet gwerzhet abaoe. N'eus nemet ar chas o harzhal pa dostaan re ouzh an tiez. Ma ouezfe an dud piv a zo o vont e-biou d'o ziez d'ar marevioù-se da vihanañ, int-i hag a gav dezho ez on bet debret gant ar c'hranked ! « Teuz Mikael a zo bet en ti-ni en noz-mañ ! ha... ha... ha... ! »

Echu 'oa ar vakañsoù hag e rankis mont en-dro d'ar skol pell diouzh ar gêr. Ur bern trubuilhoù kouezhet war va buhez a viras ouzhin da zistreiñ da Goad Tevennok, ken 'oa tri bloaz war-lerc'h. Kentañ tra a ris p'en em gavis er gêr a voe mont war Garreg an Diaoul. Louet 'oa an amzer, doare glav ganti. War an enezenn ne oa roud ebet ken eus va c'hamalad kozh. Piv 'ouie petra 'oa deut Mikael da vezañ ?

Pa zeu an istor-se da soñj din e kav din ez on bet oc'h hunvreal. Un deiz bennak marteze, pa vin aet kozh, ez in-me ivez da chom war Garreg an Diaoul, ma ne vez ket gwerzhet 'benn neuze d'an douristed pe d'an arme.